Isabela Nedelcu

NUMELE LOCUITORILOR STATELOR ŞI ADJECTIVELE CORESPUNZĂTOARE ACESTORA ÎN LIMBA ROMÂNĂ ACTUALĂ. VARIAȚIE FORMALĂ ŞI PREFERINȚE DE UTILIZARE

1. INTRODUCERE

Formele numelor de locuitori ai statelor (sau formele politonimelor, care coincid adesea cu etnonimele)[1] şi cele ale adjectivelor corespunzătoare cunosc în uz o mare variație, vorbitorii oscilând de multe ori în alegerea uneia dintre variante[2]. În articolul de față, vom avea în vedere două aspecte: (1) variația care se manifestă în clasa politonimelor/etnonimelor reprezentate de substantivele de genul feminin (*spaniolă/spanioloaică*, *norvegiană/norvegiancă* etc.) şi masculin (*eston/estonian*, *azer/azerbaidjan*) şi (2) variația adjectivelor corespunzătoare unor astfel de nume (*român/românesc*, *englez/englezesc* etc.).

Pentru a urmări variația politonimelor/etnonimelor şi a adjectivelor corespunzătoare, am avut în vedere lista de „adjective/nume de locuitori" cuprinsă în DIN 2009, în tabelul „Numele statelor independente" (p. 752–760). Am selectat din această listă numai numele de locuitori/adjectivele corespunzătoare care prezintă variante formale. Confruntarea acestei liste cu formele cuprinse în DOOM^2 2005 a arătat că sunt foarte puține diferențe între cele două lucrări normative, în sensul că ambele înregistrează, aşa cum vom vedea, în general fie aceleaşi variante, fie o singură variantă.

[1] Referindu-se la numele de locuitori ai statelor independente şi ai teritoriilor dependente ale lumii (în şase limbi: engleză, franceză, germană, italiană, română şi spaniolă), Vintilă-Rădulescu (2013: 1089) arată că acestea „nu concid totdeauna [...], în fiecare limbă, cu numele etnice corespunzătoare şi/sau cu adjectivele care trimit la aceiaşi referenți". Pentru definirea politonimelor în raport cu etnonimele, vezi Dominte (2004). Aşa cum precizează Dominte (2004: 19), „aproape orice etnonim mai important este un cuvânt polisemantic", având „sensul etnonimic propriu-zis, mai îngust, referitor la etnie (naționalitate sau popor) ca atare, şi sensul politonimic, mai larg, referitor la cetățenie, adică la apartenența juridică a unui individ sau a unei comunități umane la un stat anumit". Pentru a înțelege distincția dintre un etnonim şi un politonim, Dominte (2004) dă exemple precum *român*, care „ca etnonim înseamnă (1) «individ sau persoană aparținând poporului român», iar ca politonim înseamnă (2) «cetățean al României»" (p. 19), sau *austriac* – politonim cu sensul „«cetățean al Austriei», al cărui etnonim corespunzător este *german*" (p. 22).

[2] Un studiu amplu privind concurența dintre variantele reprezentând etnonimele şi adjectivele corespunzătoare a fost realizat, în urmă cu aproape cinci decenii, de Lombard (1971).

LR, LXVIII, nr. 4, p. 529–539, Bucureşti, 2019

BDD-A31569 © 2019 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:54:33 UTC)

Deosebit de utile pentru a surprinde variația numelor de locuitori ai statelor, precum şi variația adjectivelor corespunzătoare în limba actuală au fost cele 100 de răspunsuri obținute la un chestionar cuprinzând 11 enunțuri, care includ variantele avute în vedere în contexte diferite. Cei mai mulți dintre cei 100 de subiecți, cărora li s-a aplicat chestionarul, au vârste cuprinse între 20 şi 50 de ani şi sunt studenți sau absolvenți de studii universitare şi/sau postuniversitare. Chestionarul, ale cărui răspunsuri vor fi valorificate în articolul de față, a fost următorul:

„Subliniați în propozițiile de mai jos varianta preferată dintre cele două cuvinte îngroşate:

*Vinul din paharele de pe masă este **francez/franțuzesc**.*
*Bunica lui era o **cehă/cehoaică** respectabilă.*
*În vacanță am cunoscut o **spaniolă/spanioloaică**.*
*A câştigat concursul o **armeană/armeancă**.*
*A primit lecții de la o profesoară **elvețiană/elvețiancă**.*
*Despre atacul **turc/turcesc** din acea epocă aflase dintr-o carte.*
*Pronunțarea **engleză/englezească** a numelui oraşului este dificilă.*
*În astrologia **chineză/chinezească** ora naşterii este foarte importantă.*
*Ce zodie eşti în zodiacul **chinez/chinezesc**?*
*Diaspora **română/românească** ne-a primit cu bucurie.*
*Bucătarul s-a inspirat din tradiția **italiană/italienească**.*"

2. VARIAȚIA FORMALĂ A NUMELOR DE LOCUITORI AI STATELOR

O serie de nume de locuitori ai statelor de genul feminin sau masculin cunosc variante formale care intră adesea în competiție[3].

Structura numelor în discuție, de genul feminin sau masculin, este analizabilă (*algerian*, *sud-african*) sau neanalizabilă (*afgan*), acestea presupunând relația cu un toponim (ex.: *chinez* < *China*, *ucrainean* < *Ucraina*)[4].

2.1. Variația numelor feminine de locuitori ai statelor

În limba actuală, se înregistrează frecvent variația dintre formele multor politonime, precum şi ale multor etnonime, de gen feminin; astfel, forma cu sufixul *-ă* este concurată de forme cu sufixe precum *-că* şi *-oaică*: *spaniolă*/*spanioloaică*, *cehă/cehoaică*, *canadiană/canadiancă*, *belgiană/belgiancă* etc. Potrivit lui Niculescu (2003: 37–39), sufixele *-că* şi *-oaică* au rezultat din combinarea infixului *-c-*, de

[3] În Lombard (1971) se găsesc numeroase astfel de nume concurente formate cu sufixe diferite.

[4] Despre structura numelor de locuitori (ca derivat, compus sau sintagmă), care pot coincide cu etnonimele, în limba română şi în alte limbi, vezi Vintilă-Rădulescu (2013).

BDD-A31569 © 2019 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:54:33 UTC)

origine slavă, cu desinența de origine latină *-ă* (< lat. *-a*), respectiv cu sufixul *-oaie* (< lat. *-onea*). Acest infix este, arată autorul, un semn al genului personal în română.

Forme cu alte sufixe, precum *-iță*, *-easă*, *-oaie* (*greciță*, *bulgăreasă*, *turcoaie*), sunt marginale, fie puternic marcate stilistic, fie învechite, prin urmare, nu sunt antrenate în concurența cu formele în *-ă*, *-că* sau *-oaică*[5].

Perechile de variante ale femininelor înregistrate în DIN (sub „nume de locuitori") sunt incluse în tabelul de mai jos. Pentru a aprecia frecvența în uz a unei variante în raport cu cealaltă, am indicat numărul de ocurențe pentru fiecare variantă, obținut din consultarea corpusului electronic roTenTen16. Pentru a deosebi numele de locuitor al statului de adjectivul feminin omonim, am căutat în corpusul menționat numai contextul cu determinantul *o*[6].

Variante de nume feminine	Număr de ocurențe în roTenTen16
(a_1) *o sud-africană*[7]	3
(a_2) *o sud-africancă*	0
(b_1) *o algeriană*	0
(b_2) *o algeriancă*	3
(c_1) *o belgiană*	2
(c_2) *o belgiancă*	55
(d_1) *o braziliană*	3
(d_2) *o braziliancă*	175
(e_1) *o canadiană*[8]	12
(e_2) *o canadiancă*	78
(f_1) *o centrafricană*	1
(f_2) *o centrafricancă*	0
(g_1) *o (nord-)coreeană*[9]	1
(g_2) *o (nord-)coreeancă*	2
(h_1) *o (sud-)coreeană*	2
(h_2) *o (sud-)coreeancă*	6
(i_1) *o egipteană*	2

[5] Pentru exemple de etnonime feminine formate cu „cele mai productive sufixe" *-oaică*, *-că*, *-oaie*, *-ă*, *-iță*, *-easă*, vezi Adam (2015: 125–126).

[6] Atunci când numele feminin era identic cu alt nume având referent diferit – adesea numele feminin de locuitor cu sufixul *-ă* este omonim cu numele limbii (glotonimul), ca în exemplul *Vorbește* ***o spaniolă*** *corectă şi ne spune că lucrează în Barcelona* (premonitii.ro, în roTenTen16) –, am urmărit contextele evidențiate de corpus şi le-am luat în considerare numai pe cele în care era ocurent numele feminin de locuitor.

[7] Corpusul roTenTen înregistrează formele cu grafii diferite *sud-africană* şi *sudafricană*.

[8] Din numărul total de ocurențe ale contextului *o canadiană* (66), fac parte şi 54 de ocurențe cu substantivul denumind un anumit tip de haină.

[9] În tabel este înregistrat numărul pentru fiecare dintre variantele compuse *nord-coreeană* şi *nord-coreeancă*, respectiv *sud-coreeană* şi *sud-coreeancă*. Pentru numele simplu *coreeană*, roTenTen16 înregistrează 3 ocurențe în contextul *o coreeană*, iar pentru *coreeancă*, 7 ocurențe în contextul *o coreeancă*.

BDD-A31569 © 2019 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:54:33 UTC)

(i_2) *o egipteancă*	38
(j_1) *o elveţiană*	3
(j_2) *o elveţiancă*	26
(k_1) *o norvegiană*	14
(k_2) *o norvegiancă*	18
(l_1) *o spaniolă*	38
(l_2) (fam.) *o spanioloaică*	12
(m_1) *o americană*	42
(m_2) *o americancă*	952
(n_1) *o ucraineană*	5
(n_2) *o ucraineancă*	41

În privinţa numelor feminine de locuitori ai statelor, rareori sunt neconcordanţe între DIN şi DOOM^2. De pildă, în DIN se înregistrează numai numele feminin *cehoaică* (fam.), în timp ce, în DOOM^2, apar atât *cehă*, cât şi *cehoaică* (fam.); de asemenea, în DIN, se indică variantele *americană* şi *americancă*, iar în DOOM^2, numai *americancă*[10]. Această comparaţie ar putea sugera că poziţia formelor cu sufixul *-ă* în limbă este mai slabă.

Rezultatele oferite de corpusul roTenTen16 (vezi mai sus), precum şi rezultatele la chestionarul aplicat unui număr de 100 de subiecţi (vezi tabelul următor) relevă că formele cu sufixele *-că* şi *-oaică* ale politonimelor/etnonimelor feminine sunt preferate în general în uz celor cu *-ă*. De obicei rezultatele obţinute din analiza corpusului indică aceeaşi preferinţă evidenţiată de răspunsurile primite în urma aplicării chestionarului. Totuşi, e de semnalat o diferenţă vizibilă în cazul variantelor *spaniolă/spanioloaică* din contextul determinantului *o*: în roTenTen16 se indică un număr de atestări mai mare pentru forma *spaniolă*, în timp ce răspunsurile la chestionar sunt în favoarea variantei *spanioloaică.*

Contexte	**Variante – număr de răspunsuri**
*Bunica lui era o **cehă/cehoaică** respectabilă.*	*cehă* – 35
	cehoaică – 65
*În vacanţă am cunoscut o **spaniolă/spanioloaică**.*	*spaniolă* – 29
	spanioloaică – 72[11]
*A câştigat concursul o **armeană/armeancă**.*	*armeană* – 27
	armeancă – 72[12]

[10] La deosebirile date, s-ar putea adăuga variantele *centrafricană şi centrafricancă*, ambele incluse în DIN, dar numai *centrafricană*, în DOOM^2. E de menţionat însă că DOOM^2 înregistrează intrările *africană* şi *africancă*. Uneori, în tabelul inclus în DIN, nu sunt indicate formele feminine. De pildă, *argentiniană* şi *austriacă*, înregistrate în DOOM^2, nu sunt incluse şi în tabelul la care ne referim din DIN; de asemenea, *australiană* şi *australiancă*, variante înregistrate în DOOM^2, nu apar şi în tabelul prezent în DIN. Totuşi, chiar dacă nu sunt incluse în tabelul menţionat (p. 752–760), variantele *argentiniană* şi *argentiniancă* (fam.), respectiv *australiană* şi *australiancă* (fam.) sunt cuprinse în DIN, la litera A.

[11] Doi subiecţi au subliniat ambele variante, *spaniolă* şi *spanioloaică*, iar un subiect nu a ales nicio variantă.

[12] Doi subiecţi nu au subliniat nicio variantă dintre *armeană* şi *armeancă*, iar un subiect a subliniat ambele variante.

BDD-A31569 © 2019 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:54:33 UTC)

În legătură cu structurile care conțin sufixele *-că* şi *-oaică*, Niculescu (2003: 39–40) afirmă că „în limba culturii româneşti formele cu infixul *-c-* apar foarte puțin frecvent. Afară de câteva cazuri obligatorii (*fiică*, *țărancă*, *săteancă*) şi de numele etnice feminine cunoscute prin tradiția culturii (în *-oaică*), formele relativ noi nu sunt acceptate: *egipteancă*, *americancă*, *cetățeancă* şi, mai ales, *străincă* rămân numai în registrul (conotativ) colocvial”. Rezultatele obținute în urma aplicării chestionarului, care conține enunțuri aparținând mai degrabă limbajului cotidian îngrijit, şi din analiza corpusului roTenTen16 arată că, în limba actuală, pare că distincția de registru nu se mai realizează riguros în selectarea formelor politonimelor/etnonimelor feminine, iar cele în *-că* şi *-oaică* prevalează în raport cu formele în *-ă* indiferent de registru. Tendința semnalată de Zafiu (2001: 7) se confirmă astfel: „În DOOM[13], derivatelor cu *-că* li se acordă ceva mai mult spațiu – ceea ce ar putea să implice mai multă încredere în puterea lor de impunere. Apar aşadar *americancă*, *europeancă*, *elvețiancă*, dar fără *-că: lituaniană*, *indiană*, *germană*, *palestiniană* şi (cu o decizie ortografică discutabilă) *izraeliană*. Stilul actual al presei româneşti pare totuşi să acorde drept de intrare în dicționare mai multor derivate în *-că*, întărind modelul tradițional de marcare a substantivelor care desemnează persoane”. Este de menționat că au forme în *-că* în special femininele de la nume de locuitori cunoscute mai bine şi de mai mult timp românilor (nu se spune, de pildă, **o afgancă*).

De-a lungul istoriei limbii, unele forme în *-ă* au fost total înlocuite de cele în *-că*/*-oaică* şi se pare că tendința de înlocuire a primelor prin cele din urmă continuă. Este sugestiv faptul că Lombard în studiul său din 1971 înregistra forme ca *o greacă*, *o italiană* ca arhaisme (Lombard 1971: 90) şi îşi manifesta surprinderea că *europeancă* „nu figurează în nicio nomenclatură oficială” (p. 77). După câteva decenii de la publicarea studiului lui Lombard, în dicționarele normative DOOM[2] şi DIN se înregistrează forma *europeancă* (pe lângă *europeană*) şi formele *grecoaică* şi *italiancă* (nu şi *greacă*, *italiană*). Unele nume feminine în *-că* şi, mai ales, în *-oaică* sunt totuşi percepute ca populare şi familiare (vezi indicația *fam.* pentru acestea în DIN şi în DOOM[2]).

În uz apar uneori forme ale unor nume feminine care nu sunt incluse nici în DOOM[2], nici în DIN, cum ar fi *armeană*. Rezultatele chestionarului sunt sugestive: din 100 de subiecți cărora li s-a aplicat chestionarul, 27 au ales varianta *armeană* în enunțul *A câştigat concursul o* ***armeană/armeancă***. Rezultă din compararea acestor rezultate că forma *armeană*, deşi inferioară numeric formei *armeancă* (72 de răspunsuri), circulă în uz, în mod similar cu alte feminine cu sufixul *-ă* (*egipteană*, *norvegiană* etc.). Pe de altă parte, forma *germană*, înregistrată în DIN şi în DOOM[2], este concurată puternic de forma, nerecomandată de cele două dicționare, *germancă* (în roTenTen16, sunt 9 atestări ale formei *germană* în

[13] Se face referire la DOOM[1] 1982.

BDD-A31569 © 2019 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:54:33 UTC)

contextul *o germană* şi 5 atestări ale formei *germancă* în contextul *o germancă*).

2.2. Variația numelor masculine de locuitori ai statelor

Față de substantivele feminine, cele masculine care denumesc locuitorii statelor cunosc rar două posibilități de realizare. Sunt în această situație nume precum *eston* şi *estonian*, *azer* şi *azerbaidjan*. Numărul de atestări redat în corpusul roTenTen16 pentru fiecare dintre aceste variante, în contextul cu determinantul *un* (care selectează numai substantive, nu şi adjective omonime), este următorul:

(a_1) *un eston* – 6 atestări

(a_2) *un estonian* – 34 de atestări

(b_1) *un azer* – 18 atestări

(b_2) *un azerbaidjan* – 1 atestare

Rezultă din numărul de atestări indicat de corpus că uneori varianta „lungă”, în care se poate recunoaşte sufixul *-an* ce formează adesea politonime sau etnonime, este preferată de vorbitori (*estonian* < fr. *estonien*, în raport cu derivatul regresiv *eston* obținut de la numele propriu *Estonia*), alteori, forma „scurtă” (*azer* < fr. *Azéri*, în raport cu forma omonimă cu numele propriu de la care provine, *Azerbaidjan*).

Şi în cazul numelui *polonez* (< fr. *polonais*), se constată concurența cu *polon* (< *Polonia*), neinclus ca substantiv nici în DIN, nici în DOOM[2], dar înregistrat de DEX 2009 şi de MDA 2003/2010. Dintre cele două forme, *polonez* este cea mai frecventă, cum o arată şi corpusul roTenTen16 pentru contextul reprezentat de determinantul *un*: 6 atestări pentru *un polon* şi 663 de atestări pentru *un polonez*.

3. VARIAȚIA ADJECTIVELOR CORESPUNZĂTOARE NUMELOR DE LOCUITORI

În ceea ce priveşte adjectivele care corespund unor astfel de nume, se constată o mare variație în uz. Astfel, formele adjectivale cu sufixul *-esc* şi cele fără acest sufix intră adesea în concurență (*diaspora română/românească*, *bucătărie italiană/italienească, origine engleză/englezească*, *cuvânt francez/ franțuzesc*, *nume chinez/chinezesc*). Excepție fac contextele în care substantivul regent este nume de persoană, care nu acceptă adjectivul cu sufixul *-esc* (*scriitor francez*, *vorbitor italian*) (vezi Lombard 1971, care prezintă numeroase exemple de variante adjectivale, delimitând contextele posibile de ocurență; vezi şi Arvinte

BDD-A31569 © 2019 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:54:33 UTC)

1983 pentru utilizarea în studiul său a unor variante adjectivale de acest tip: *cuvântul francez*, *publicația franceză*, *vocala românească*, *spirit românesc* etc.)[14].

Pornind de la acelaşi tabel inclus în DIN – „Numele statelor independente" (p. 752–760) –, am selectat acele adjective omonime cu numele de locuitor la masculin (şi am adăugat forma adjectivală de feminin) pentru care există variante derivate (nu grafice[15]) concurente cu sufixe diferite, aceste variante fiind preluate din DOOM[2]. Variantele adjectivale extrase sunt următoarele:

m. *armean*, f. *armeană* / m. *armenesc*, f. *armenească*
m. *bulgar*, f. *bulgară* / m. *bulgăresc*, f. *bulgărească*
m. *ceh*, f. *cehă* / m. *cehesc*, f. *cehească*
m. *chinez*, f. *chineză* / m. *chinezesc*, f. *chinezească*
m. *francez*, f. *franceză* / m. *franţuzesc*, f. *franţuzească*
m. *german*, f. *germană* / m. *germanic*, f. *germanică*[16]
m. *grec*, f. *greacă* / m. *grecesc*, f. *grecească*
m. *italian*, f. *italiană* / m. *italienesc*, f. *italienească* / m. *italic*, f. *italică*
m. *moldovean*, f. *moldoveană* / m. *moldovenesc*, f. *moldovenească*
m. *mongol*, f. *mongolă* / m. *mongolic*, f. *mongolică*
m. *polon*, f. *polonă* / m. *polonez*, f. *poloneză*
m. *român*, f. *română* / m. *românesc*, f. *românească*
m. *rus*, f. *rusă* / m. *rusesc*, f. *rusească*
m. *sârb*, f. *sârbă* / m. *sârbesc*, f. *sârbească*
m. *spaniol*, f. *spaniolă* / m. *spaniolesc*, f. *spanioleasc*ă
m. *american*, f. *americană* / m. *americănesc*, f. *americănească* (fam.)
m. *turc*, f. *turcă* / m. *turcesc*, f. *turcească* / m. *turcic*, f. *turcică*
m. *ungar*, f. *ungară* / m. *unguresc*, f. *ungurească*

Unele variante sunt condiționate semantic, aşa cum am arătat mai sus. Se pune problema dacă alegerea unei variante se supune şi unor restricții sintactice. Dacă restricțiile semantice sunt stricte în cazul variantelor cu *-esc* şi fără *-esc*, în schimb, condiționările sintactice (sintactico-semantice) sunt mai laxe, variantele formale putând apărea în acelaşi context. Totuşi se constată unele preferințe. Pentru a evidenția preferințele din uz acolo unde nu sunt fixate reguli, chestionarul a cuprins propoziții cu astfel de adjective folosite pe lângă diverse tipuri de substantive şi în diferite poziții sintactice. Rezultatele chestionarului, indicate în

[14] Iordan (1977: 34) arată că folosirea formei nesufixate *român* se explică uneori printr-o influență străină cultă (prin influența francezei) şi combate formulări precum *proza română* sau *câmpia română*.

[15] În DIN (2009: 752–760), se înregistrează adjectivele omonime cu numele de locuitori şi, acolo unde este cazul, variantele grafice sau grafice şi fonetice (ex: *afgan/afghan*, *kuwaitian/kuweitian*) ale acestora.

[16] Derivatele în *-ic* (*germanic*, *italic*, *mongolic*, *turcic*) se folosesc în foarte puține contexte, cu referire la limbi, triburi, popoare.

BDD-A31569 © 2019 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:54:33 UTC)

tabelul de pe pagina următoare, relevă câteva aspecte în ceea ce priveşte variantele adjectivale corespunzătoare numelor de locuitori ai statelor sau etnonimelor:

(i) În contextul unor substantive nonanimate, ca modificatori, se preferă variantele adjectivale cu sufixul *-esc* variantelor omonime cu numele de locuitor, explicația putând fi aceea că se marchează astfel deosebirea dintre substantiv şi adjectiv[17] (vezi numărul mai mare de răspunsuri în favoarea variantelor *atacul* ***turcesc***, *pronunțarea* ***englezească***, *astrologia* ***chinezească***, *zodiacul* ***chinezesc***). Şi în poziția de nume predicativ, ilustrată printr-un exemplu ca *Vinul din paharele de pe masă este* ***francez/franțuzesc***, unde subiectul este nume de materie, deci nonanimat, este aproape generală forma adjectivală cu sufixul *-esc*[18].

(ii) În contextul unui substantiv care trimite la referenți umani, precum *diaspora*, este mai frecventă forma fără sufix *română* (*diaspora* ***română*** este varianta aleasă de 57 de subiecți; totuşi şi varianta *tradiția* ***italiană***, unde regentul este nonuman, înregistrează 52 de răspunsuri, la mică diferență față de *tradiția* ***italienească***, cu 49 de răspunsuri, explicația putând fi aceea că adjectivul *italiană* trimite mai degrabă la un posesor uman – *tradiția italienilor*[19]).

(iii) În cazul structurii cu substantiv deverbal *atac turc/turcesc*, este interesant că, deşi mai mulți subiecți au selectat forma *turcesc*, totuşi, în comparație cu structura *pronunțarea engleză/englezească*, forma fără sufix (*turc*) este destul de frecventă (42 de răspunsuri pentru *atac* ***turc*** față de *pronunțarea* ***engleză*** – 12 răspunsuri). Explicația ar fi că, în prima structură, adjectivul trimite la un agent uman (*atacul turcilor*), pe când în cea de a doua, adjectivul corespunde unui adjunct din structura de bază (*pronunță în engleză/englezeşte*). Prin urmare, preferința pentru una dintre variante depinde şi de citirea cu care se asociază subordonatul substantivului – citire argumentală *vs* citire adjectivală[20].

(iv) Ca şi în cazul variantelor substantivale (vezi *supra*, 2.1.), subiecții preferă, în poziția de modificator, pe lângă un substantiv feminin, forma cu sufixul *-că*, neinclusă în DOOM[2] ca adjectiv: *profesoară* ***elvețiancă*** este varianta selectată de 64 de subiecți din 100.

[17] În această idee, referindu-se la adjectivele *român* şi *românesc*, Iordan (1977: 33–34) arată că româna, spre deosebire de alte limbi, şi-a creat un adjectiv în *-esc* pentru a-l deosebi de substantivul *român* (în alte limbi romanice, descendenții lat. *romanus* au o singură formă pentru valoarea substantivală şi cea adjectivală).

[18] Posibilitatea de apariție a unui astfel de adjectiv relațional în poziție predicativă este legată de ideea de origine (vezi, pentru explicația apariției unui adjectiv relațional în poziție predicativă, Bartning 1984: 191–193).

[19] Se poate vorbi de ambiguitatea sensului sintagmei: „tradiția care este italiană/italienească" vs „tradiția italienilor". Despre citirea sintagmelor conținând adjective etnice în franceză, vezi Bartning (1984).

[20] Referindu-se la adjectivele „de grup", Van de Velde (2006: 135) arată că acestea, atunci când însoțesc un nume deverbal, trimit la subiectul verbului corespunzător numelui (ca în exemplul dat de autoare *les protestations anglaises contre cette décision*).

BDD-A31569 © 2019 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:54:33 UTC)

Contexte	Variante – număr de răspunsuri
Vinul din paharele de pe masă este ***francez/franţuzesc****.*	*francez* – 1
	franţuzesc – 99
A primit lecţii de la o profesoară ***elveţiană/elveţiancă****.*	*elveţiană* – 36
	elveţiancă – 64
Despre atacul ***turc/turcesc*** *din acea epocă aflase dintr-o carte.*	*turc* – 42
	turcesc – 60[21]
Pronunţarea ***engleză/englezească*** *a numelui oraşului este dificilă.*	*engleză* – 12
	englezească – 88
În astrologia ***chineză/chinezească*** *ora naşterii este foarte importantă.*	*chineză* – 48
	chinezească – 50[22]
Ce zodie eşti în zodiacul ***chinez/chinezesc****?*	*chinez* – 2
	chinezesc – 97[23]
Diaspora ***română/românească*** *ne-a primit cu bucurie.*	*română* – 57
	românească – 44[24]
Bucătarul s-a inspirat din tradiţia ***italiană/italienească****.*	*italiană* – 52
	italienească – 49[25]

4. CONCLUZII

Concurenţa dintre formele feminine şi masculine ale numelor de locuitori ai statelor, pe de o parte, şi dintre formele adjectivale corespunzătoare, pe de altă parte, este foarte puternică în limba actuală.

În ceea ce priveşte numele feminine, tendinţa care se constată în uz este aceea de a prefera formele marcate prin sufixele *-că* şi *-oaică* în raport cu formele cu sufixul (şi desinenţa) *-ă*, care cel mai adesea sunt omonime cu formele adjectivale.

În ceea ce priveşte formele adjectivale, se remarcă de asemenea utilizarea mai frecventă a celor cu *-că* (deşi dicţionarele normative nu înregistrează adjective corespunzătoare politonimelor sau etnonimelor în *-că* sau în *-oaică*) în locul formelor adjectivale consacrate în *-ă* (*profesoară elveţiancă* vs *profesoară elveţiană*). Când adjectivele cunosc o formă cu *-esc* şi alta fără *-esc*, se constată că pentru un regent [+ Uman] este selectată forma fără *-esc*, iar în cazul în care substantivul cu care intră în relaţie este [– Uman], forma adjectivală selectată de regulă este cea cu sufix (*Vinul este franţuzesc*, *zodiacul chinezesc*). Oscilaţii mari

[21] Doi subiecţi au subliniat ambele variante, *turc* şi *turcesc*.
[22] Doi subiecţi nu au subliniat nicio variantă dintre *chineză* şi *chinezească*.
[23] Un subiect a subliniat ambele variante, *chinez* şi *chinezesc*, iar alt subiect nu a subliniat nicio variantă.
[24] Un subiect a subliniat ambele variante, *română* şi *românească*.
[25] Un subiect a subliniat ambele variante, *italiană* şi *italienească*.

BDD-A31569 © 2019 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:54:33 UTC)

apar atunci când substantivul este colectiv sau abstract: în unele contexte, relația care se poate stabili cu o entitate umană favorizează ocurența sporită a formei fără sufix (*diaspora română* vs *diaspora românească*, *tradiția italiană* vs *tradiția italienească*); în alte contexte, precum cel cu substantivul *astrologia*, concurența dintre formele cu şi fără *-esc* este foarte strânsă (*astrologia chineză* vs *astrologia chinezească*).

Concluzia generală ce se desprinde în urma acestei analize este că atât forma politonimelor/etnonimelor, cât şi cea a adjectivelor corespunzătoare sunt sensibile în română la trăsătura [+ Uman], pe care o marchează fie prin sufix specific (*-că*, *-oaică*, în cazul femininelor), fie prin lipsa sufixului (şi anume prin lipsa lui *-esc*, în cazul adjectivelor subordonate unui substantiv cu referent uman).

CORPUS

roTenTen16 – Free Corpus roTenTen (https://app.sketchengine.eu/ accesat în perioada 18–30.06.2020).

SIGLE

DEX – Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan – Alexandru Rosetti”, *Dicționarul explicativ al limbii române*, ediție revăzută şi adăugită, Bucureşti, Editura Univers Enciclopedic Gold, 2009.

DIN – Ioana Vintilă-Rădulescu, *Dicționar normativ al limbii române, ortografic, ortoepic, morfologic şi practic*, Bucureşti, Corint, 2009.

DOOM[1] – Academia Română, Institutul de Lingvistică al Universității din Bucureşti, *Dicționarul ortografic, ortoepic şi morfologic al limbii romane* (redactor responsabil Mioara Avram), Bucureşti, Editura Academiei, 1982.

DOOM[2] – Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan – Alexandru Rosetti”, *Dicționarul ortografic, ortoepic şi morfologic al limbii române* (coord. Ioana Vintilă-Rădulescu), ediția a II-a revăzută şi adăugită, Bucureşti, Univers Enciclopedic, 2005.

MDA – Academia Romană, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan – Alexandru Rosetti”, *Micul dicționar academic*, vol. III, Bucureşti, Editura Univers Enciclopedic, 2003 (ediția a II-a, 2010).

BIBLIOGRAFIE

Adam 2015 Gabriela Violeta Adam, „Etnonime şi porecle pentru diferite nume etnice, pe baza ALR II”, *Dacoromania*, serie nouă, XX, 2, p. 123–134.

Arvinte 1983 Vasile Arvinte, *Român, românesc, România. Studiu filologic*, Bucureşti, Editura Ştiințifică şi Enciclopedică.

Bartning 1984 Inge Bartning, „Aspects syntaxiques et sémantiques des adjectifs ethniques en français”, *Revue Romane*, XIX, 2, p. 177–218.

Dominte 2004 Constantin Dominte, „Etnonime, politonime şi glotonime. Lexicologie din perspectiva filologiei culturale”, *Limbă şi literatură*, vol. I–II, p. 17–32.

Iordan 1977 Iorgu Iordan, „Român – românesc”, *Limba română*, XXVI, 1, p. 33–35.

BDD-A31569 © 2019 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:54:33 UTC)

Lombard 1971 — Alf Lombard, „Les termes ethniques en roumain", *Studia neophilologica*, vol. XLIII, 1, p. 76–100.

Niculescu 2003 — Alexandru Niculescu, „Norme latino-romanice în structura morfologică a limbii române", în *Individualitatea limbii române între limbile romanice.* 4. *Elemente de istorie culturală*, Cluj-Napoca, Editura Clusium, p. 37–44.

Van de Velde 2006 — Danièle Van de Velde, „Les adjectifs de groupe", *Travaux de linguistique*, 53, 2, p. 135–154.

Vintilă-Rădulescu 2013 — Ioana Vintilă-Rădulescu, „Nume de locuitori ai statelor şi teritoriilor lumii", în Oliviu Felecan (ed.), *Name and Naming. Proceedings of the Second International Conference on Onomastics – Onomastics in Contemporary Public Space, Baia Mare, May 9–11, 2013*, Cluj-Napoca, Editura Mega & Editura Argonaut, p. 1089–1097.

Zafiu 2001 — Rodica Zafiu, „Indiancă, germancă, europeancă...", *România literară*, 45, p. 7.

LES NOMS DES HABITANTS DES ÉTATS ET LES ADJECTIFS CORRESPONDANTS DANS LE ROUMAIN ACTUEL. VARIATION FORMELLE ET PRÉFÉRENCES D'EMPLOI

(Résumé)

L'auteure compare les recommandations de DOOM^2 2005 et de DIN 2009 avec les données offertes par le corpus électronique roTenTen16 et un questionnaire propre pour mettre en évidence les conditions d'emploi des noms des habitants des états et des adjectifs correspondants dans le roumain actuel et implicitement les tendances de la langue actuelle. L'analyse montre qu'il s'agit, d'une part, de restrictions sémantiques d'emploi (voir les adjectifs avec le suffixe *-esc* qui s'associent exclusivement avec des noms ayant le trait [– Humain], d'autre part, de préférences qui dépendent dans une large mesure, au-delà de la convention normative, du contexte syntaxico-sémantique (voir, par exemple, les contextes contenant des noms déverbaux ou abstraits construits avec un adjectif qui correspond à un nom d'habitant).

Cuvinte-cheie: *numele locuitorilor statelor*, *adjective corespunzătoare numelor locuitorilor statelor*, *variante formale*, *sufix, restricţii semantice şi sintactice*.

Mots-clés : *noms des habitants des états*, *adjectifs correspondants aux noms des habitants des états*, *variantes formelles*, *suffixe, restrictions sémantiques et syntaxiques*.

Facultatea de Litere, Universitatea din Bucureşti
Str. Edgar Quinet nr. 5–7
Institutul de Lingvistică al Academiei Române
„Iorgu Iordan – Alexandru Rosetti"
Bucureşti, Calea 13 Septembrie nr. 13
isabela.nedelcu@unibuc.ro

BDD-A31569 © 2019 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:54:33 UTC)